

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

GENEL DEĞERLENDİRME RAPORU

2024 YILI ULUSAL ZİNCİR MARKET İŞYERLERİNDE
ÇALIŞMA KOŞULLARININ İYİLEŞTİRİLMESİ
PROGRAMLI TEFTİŞİ

(Ekim, 2025)

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 49'uncu maddesi ve çalışma hayatıyla ilgili diğer maddelerinde Devlet; çalışanların hayat seviyelerini yükseltmek ve çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam oluşturmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri almakla yükümlü tutulmuştur. Bu yükümlülük Devlet'in çalışma hayatını kontrol etmesini gerekli kılmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak sosyal hukuk devleti temelinde emeğin ve hakkın esas alındığı, diyalog mekanizmalarının etkin bir biçimde işletilerek çalışma ahenginin hâkim kılındığı, uluslararası norm ve standartlara uyumlu, yenilikçi bir çalışma hayatı oluşturmak vizyonu çerçevesinde temel misyonumuz; çalışma hayatını düzenlemek ve denetlemek, işgücü piyasasının yapısal sorunlarını çözmek suretiyle büyümenin istihdama katkısını, istihdam ve işgücüne katılım oranını artırmak, nitelikli insan kaynağı oluşturmak, sosyal güvenliği yaygınlaştıracak tedbirler almak, iş sağlığı ve güvenliği kültürünü geliştirerek tüm çalışanlara sağlıklı ve güvenli çalışma ortamı oluşturmaktır.

Anayasa kapsamında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına 1 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile verilen görevlerin denetimle ilgili kısımları; 5690 sayılı Kanun ile onanan Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Sanayi ve Ticarete İş Teftişi Hakkındaki 81 sayılı ILO Sözleşmesi gereği Bakanlık Rehberlik ve Teftiş Başkanlığına verilmiştir. Bu kapsamda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının çalışma hayatını denetlemeye yetkili birimi olan ve çalışma barışının tesisinin sağlanması amacıyla görev yapan Rehberlik ve Teftiş Başkanlığının, çalışma hayatı ile ilgili mevzuatın uygulanmasını izlemek, çalışma şartları, çalışma ortamı, çalışma ilişkileri, iş kazaları ve meslek hastalıkları, kayıt dışılık, iş sağlığı ve güvenliğine yönelik ihlaller ve benzeri risk kriterlerine dayanarak işyerleri ve sektörler düzeyinde analizler yapmak, çalışma hayatının denetimi ve raporlanmasına ilişkin ilke, yöntem, standart ve teknikleri geliştirmek, denetim rehberleri hazırlamak, denetimlerin etkinliğini ve verimliliğini artırıcı tedbirleri almak, bu konuda görüş ve önerilerde bulunmakla ilgili görevleri vardır.

Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı olarak programlı teftişler kapsamında amacımız, ülkemizde yürürlükte bulunan iş mevzuatı çerçevesinde çalışma hayatı bakımından öncelikli riskleri belirleyerek ilgili taraflara rehberlik etmek ve taraflar arasında çalışma barışının sağlanmasına katkıda bulunmaktır. Bu kapsamda yürütülen teftişlere ilişkin hazırlanan Genel Değerlendirme Raporları ilgili tarafların bilgilerine sunulmaktadır.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

BAŞKAN SUNUŞU

2024 yılına ait Programlı Teftişlerin hazırlanmasında, yürütülmesinde ve bu raporun yazımında görev alan İş Müfettişlerine, teftiş aşamasında gerekli kolaylığı sağlayan işveren ve çalışanlara, kamu kurum ve kuruluşlarına, katkısı ve katılımı olan tüm paydaşlara teşekkür eder, ülkemiz ve çalışma hayatı için faydalı olmasını temenni ederim.

Bekir AKTÜRK
Rehberlik ve Teftiş Başkanı

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
BAŞKAN SUNUŞU	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
I. BÖLÜM GENEL BİLGİLER	1
1. TEFTİŞİN ADI	1
2. TEFTİŞİN GEREKÇESİ	1
3. TEFTİŞİN AMACI	2
4. TEFTİŞTE GÖREV ALAN MÜFETTİŞLER	2
5. ÇALIŞMA TAKVİMİ	2
6. TEFTİŞ YÜRÜTÜLEN İLLER	3
7. TEFTİŞ ALINAN İŞYERLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
8. İŞYERLERİNİN BELİRLENME KRİTERLERİ	4
9. İŞYERLERİNDE YÜRÜTÜLEN GENEL FAALİYETLER	4
II. BÖLÜM TEFTİŞ KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	5
1. HAZIRLIK AŞAMASI	5
2. TEFTİŞ AŞAMASI	5
3. İSTATİSTİKLER	5
III. BÖLÜM MEVZUATA AYKIRILIKLAR	12
IV. BÖLÜM SONUÇ	16
1. TEFTİŞ SONUÇLARI HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME	16
2. SEKTÖR/ALAN TEMSİLCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ	16
3. İŞ MÜFETTİŞLERİNİN DEĞERLENDİRME VE GÖRÜŞLERİ	16

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

KISALTMALAR LİSTESİ

SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı
NACE	Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiksel Sınıflandırması
CİMER	Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi
ALO170	Çalışma Hayatı İletişim Merkezi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
İPC	İdari Para Cezası

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil II-1 İşçilerin Cinsiyete Göre Oransal Dağılımı	7
Şekil II-2 Çalışanların Ücret Şekillerine Göre Oransal Dağılımı	8

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

TABLolar LİSTESİ

Tablo II-1 Çalışma Takvimi.....	3
Tablo II-2 4857 sayılı İş Kanununa Göre Tespit Edilen Mevzuata Aykırılıklar	9
Tablo II-3 Tespit Edilen Mevzuata Aykırılıklara İlişkin Uygulanan İdari Para Cezaları.....	10
Tablo II-4 Giderilen Mevzuata Aykırılıklar Sonucunda Ödenmesi Sağlanan Kişi Hak ve Alacaklar.....	11
Tablo II-5 Giderilen Mevzuata Aykırılıklar Sonucunda Kamuya Aktarılması Sağlanan Kamu Alacakları.	11

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

I. BÖLÜM GENEL BİLGİLER

1. TEFTİŞİN ADI

Ulusal Zincir Market İşyerlerinde Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi Programlı Teftişi.

2. TEFTİŞİN GEREKÇESİ

Dünya ticaretinde, perakende sektörü önemli gelişmeler göstermektedir. Sektörün önemini anlamak için gayrisafi yurtiçi hâsıla (GSYH) içindeki payına baktığımızda, perakende ticaret hizmetlerinin yaklaşık 3,1 trilyon TL tutarındaki GSYH'miz içindeki payı 368 milyar TL ile %12 düzeyindedir. Bu büyüme performansı, perakende ticaret sektörünün ülkemiz ekonomisi açısından ne kadar önemli bir alan teşkil ettiğini göstermektedir.

Ülkemizde perakende sektöründe dünyadaki gelişmelere paralel ilerlemeler kaydedilmektedir. Kişi başına düşen harcanabilir gelirin hızla artması ve kredi kartı kullanımının gittikçe yaygınlaşması, ekonomimizdeki değişikliklerin tüketim alışkanlıklarını da değiştirmesi ile bugün perakende sektöründeki kuvvetli yükseliş devam etmektedir.

Covid-19 pandemisi ile birlikte birçok işkolunda hizmet ve üretim durma noktasına gelirken çalışmaya devam eden birkaç sektör çalışanı içerisinde market çalışanlarının yer aldığı perakende sektörü çalışmaya devam etmiş olup, bu süreçle birlikte sektörün iş hacminde artışlar meydana gelmiştir.

Sektörde yaşanan iş hacminin artışı; marketlerde uzun saatler boyunca hizmet verilmesi, çalışanların uzun çalışma saatleri ile çalıştırılması, ara dinlenme sürelerine ilişkin yasal düzenlemelere uyulmaması, hafta tatillerinin düzenli olarak kullandırılmaması, işçilere yıllık ücretli izinlerinin parçalı ve eksik kullandırılması gibi çalışma mevzuatı açısından riskleri de beraberinde getirmektedir.

Başkanlığımıza intikal eden şikayet ve ihbarların da değerlendirilmesi sonucunda söz konusu programlı teftiş ile; işyerlerinde çalışan işçilerin mevzuattan kaynaklanan haklarından eksiksiz faydalanabilmesine, çalışma ilişkilerinin mevzuata uygun hale getirilmesi sağlanarak işçi ve işverenlerin çalışma barışı içerisinde ilişkilerini sürdürmesine ve işverenler arasında mevzuattaki yükümlülüklerin uygulanmasından kaynaklanan farklılıkların giderilerek haksız rekabetin önlenmesine katkı sağlayacağı hedeflenmektedir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

3. TEFTİŞİN AMACI

İşyerlerinde çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kayıt dışılığın azaltılması, işveren, işçi ve sektör temsilcilerinde çalışma mevzuatı yönünden farkındalık oluşturulması ve çalışma barışına katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda programlı teftiş çerçevesinde;

- Çalışma süreleri,
 - Ücret ve ekleri (fazla çalışma, ulusal bayram, genel tatil, hafta tatili ücretleri, prim, ikramiye vb.)
 - Fiili-kaydi ücret,
 - Kayıt dışı istihdam,
 - İş sözleşmeleri,
 - Postalar halinde çalışma,
 - Ücret hesap pusulası,
 - Yıllık ücretli izin,
 - Ara dinlenme süresi,
 - Hafta tatili izni,
 - Teftiş Rehberinde yer alan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında bakılması gereken hususlar,
 - Çalışma izni olmayan yabancı çalıştırılması,
 - Kadın, çocuk ve genç işçilere yönelik koruyucu hükümler,
 - Zorla çalıştırma amaçlı muhtemel insan ticareti,
 - Çağrı üzerine çalışma, mevsimlik çalışma ve benzeri “a-tipik” çalışma modelleri,
- Konularında teftişler yürütülmüştür.

4. TEFTİŞTE GÖREV ALAN MÜFETTİŞLER

Programlı teftişte, Ankara Grup Başkanlığında görevli 9 iş müfettişi görev almıştır.

5. ÇALIŞMA TAKVİMİ

2024 yılı Ocak-Mart aylarında programlı teftişin hazırlık aşaması gerçekleştirilmiş, eğitim ve toplantı faaliyetleri yürütülmüş; Ekim ile Aralık ayları arasında teftişler gerçekleştirilerek ilgili işyerlerine dair teftiş raporları düzenlenmiş ve 2025 yılı Ocak-Şubat aylarında programlı teftişlere ait genel değerlendirme raporu hazırlanmıştır. Programlı teftişlere ilişkin çalışma takvimi aşağıda belirtilmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Tablo II-1 Çalışma Takvimi

Faaliyet	Dönem
Hazırlık Aşaması - Araştırma faaliyetleri - Bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri	Ocak 2024 Şubat-Mart 2024
Teftiş Aşaması Teftişlerin yürütülmesi ve raporların yazımı	Ekim-Aralık 2024
Analiz ve Değerlendirme Değerlendirme toplantıları ve istatistiklerin analizi	Ocak 2025
Genel Değerlendirme Raporu Yazımı	Ocak-Şubat 2025

6. TEFTİŞ YÜRÜTÜLEN İLLER

Programlı teftiş, Ankara, Bursa, Konya, Antalya, İstanbul, Samsun ve İzmir illerinde işverenliklerinin merkez, şube ve depo işyerlerinde gerçekleştirilmiştir.

7. TEFTİŞE ALINAN İŞYERLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Programlı teftiş, aşağıda yer verilen Nace kodları kapsamındaki işyerlerinde yürütülmüştür.

Nace Kodu	Faaliyet Alanı
46.17	Gıda, içecek ve tütün satışı ile ilgili araçlar
47.11	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda, içecek veya tütün ağırlıklı perakende ticaret
47.19	Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda yapılan diğer perakende ticaret
47.29	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer gıda ürünlerinin perakende ticareti
49.42	Ev ve işyerlerine verilen taşımacılık hizmetleri
47.77	Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer gıda ürünlerinin perakende ticareti
52.10	Depolama ve ambarlama
70.10	İdare merkezi faaliyetleri
70.22	İşletme ve diğer idari danışmanlık faaliyetleri

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Nace Kodu	Faaliyet Alanı
82.10	Büro yönetimi ve destek faaliyetleri (sanal ofis, hazır ofis ve paylaşımlı ofis hariç)
82.11	Kombine büro yönetim hizmeti faaliyetleri

8. İŞYERLERİNİN BELİRLENME KRİTERLERİ

İşyerlerinin belirlenmesinde aşağıdaki temel kriterler dikkate alınmıştır:

- Çalışan sayısı,
- İşyeri büyüklüğü,
- İşyerinin teftiş geçmişi,
- Şikâyet/ihbar yoğunluğu,
- Çalışma ortamı koşulları.

İşyerlerinin belirlenmesinde kullanılan kaynaklar ise:

- SGK Verileri: İşyeri kayıtları ve sigortalı çalışan sayıları analiz edilmiştir.
- TÜİK Verileri: Sektörüne ilişkin istatistiksel veriler incelenmiştir.
- Bakanlık Veri Tabanı: Önceki denetim raporları ve işyeri kayıtları değerlendirilmiştir.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik İletişim Merkezi “ALO 170” ve CİMER Başvuruları: İşyerleri

hakkındaki şikâyetler/ihbarlar değerlendirilmiştir.

9. İŞYERLERİNDE YÜRÜTÜLEN GENEL FAALİYETLER

Denetime alınan zincir marketlerde, genel olarak, az sayıda işçinin çalıştığı küçük ölçekli mağaza işyerlerinden oluştuğu, bunun yanında bu mağazalara mal tedarik eden depo ve mağaza ile depo kısmının tüm operasyonel ve idari işlerinin yürütüldüğü ofis işyerlerinin bulunduğu, organizasyon olarak mağaza çalışanlarının mağaza müdürüne, depo ve ofis çalışanlarının ise ilgili departmanın müdürüne sorumlu olduğu, bu kişilerin ise bölge sorumlularına, bölge sorumlularının ise şirket genel merkezine bağlı olduğu bir sistem içinde faaliyetlerin yürütüldüğü belirlenmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

II. BÖLÜM TEFTİŞ KAPSAMINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

1. HAZIRLIK AŞAMASI

Programlı teftiş ile ilgili hazırlıklar 2024 yılı Ocak ayında başlamıştır. Teftişe alınacak sektörün belirlenmesinde; sektörün büyüklüğü, ekonomi içindeki payı, istihdam edilen işçi sayısı, sektörün yapısı, kamuoyunda çıkan haberler, sektördeki işçilerin CİMER ve ALO170 gibi kanallar aracılığı ile yaptıkları şikâyetler ve ihbarlar değerlendirilmiştir. 2024 yılı Şubat ve Mart aylarında uygulama esasları belirlenerek koordinasyon ekipleri oluşturulmuş, uygulamada birliğin sağlanması, teftişin etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla programda yer alacak müfettişler ile toplantılar yapılmıştır.

2. TEFTİŞ AŞAMASI

Teftiş konuları arasında yer alan; çalışma süreleri, ücret ve ekleri (fazla çalışma, ulusal bayram, genel tatil, hafta tatili ücretleri, prim, ikramiye vb.), fiili-kaydi ücret, kayıt dışı istihdam, iş sözleşmeleri, postalar halinde çalışma, ücret hesap pusulası, yıllık ücretli izin, ara dinlenme süresi, hafta tatili izni, Teftiş Rehberinde yer alan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu kapsamında bakılması gereken hususlar, çalışma izni olmayan yabancı çalıştırılması, kadın, çocuk ve genç işçilere yönelik koruyucu hükümler, zorla çalıştırma amaçlı muhtemel insan ticareti, çağrı üzerine çalışma, mevsimlik çalışma ve benzeri “a-tipik” çalışma modelleri konularında işyerlerinde incelemeler gerçekleştirilmiştir.

Teftişler rehberlik odaklı yürütülmüş olup işverenlerin tespit edilen noksanlık ve aykırılıkları gidereceği yönündeki süre talebi ile müfettişlerin süre taleplerini uygun görmesi sonucunda, işverenlere makul süreler verilerek tespiti yapılan mevzuat eksikliklerinin giderilmesi sağlanmıştır. Yine, yıl içerisinde düzenli olarak teftişlerde yaşanan sorunlar ve değerlendirmeler ile ilgili teftişlerde görev alan müfettişlerle toplantılar düzenlenmiştir.

3. İSTATİSTİKLER

Programlı teftişte elde edilen sayısal ve istatistiki veriler aşağıda belirtilmiştir.

3.1 İşyeri Bilgilerine İlişkin İstatistikler

Programlı teftiş kapsamında 358 işyerinde teftiş yürütülmüş olup yapılan incelemelerin illere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

- Ankara: 72 işyeri

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

- İstanbul: 64 işyeri
- İzmir: 55 işyeri
- Bursa: 58 işyeri
- Antalya: 47 işyeri
- Konya: 37 işyeri
- Samsun: 34 işyeri

En fazla zincir market bulunan iller, nüfusun kalabalık ve yoğun olduğu illerdir. Özellikle büyükşehirlerde market zincirlerinin faaliyetleri yaygındır.

Teftiş Yapılan İşyerlerinin Dağılımı

Programlı teftiş kapsamına alınan 358 işyeri sayısı şu şekilde gruplandırılmıştır:

- Mağaza/Şube: 284
- Depo: 68
- Genel Merkez Müdürlük: 6

Bu veriler, ulusal zincir marketlerin çoğunluk olarak mağaza/şubelerden oluştuğunu, illerin yapılanmasına ve büyüklüklerine göre depolar kurulduğunu, İstanbul ilinde ise genel merkez müdürlüklerinin teşkilatlandırıldığını göstermektedir.

3.2. Çalışan Bilgilerine İlişkin İstatistikler

İşçilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

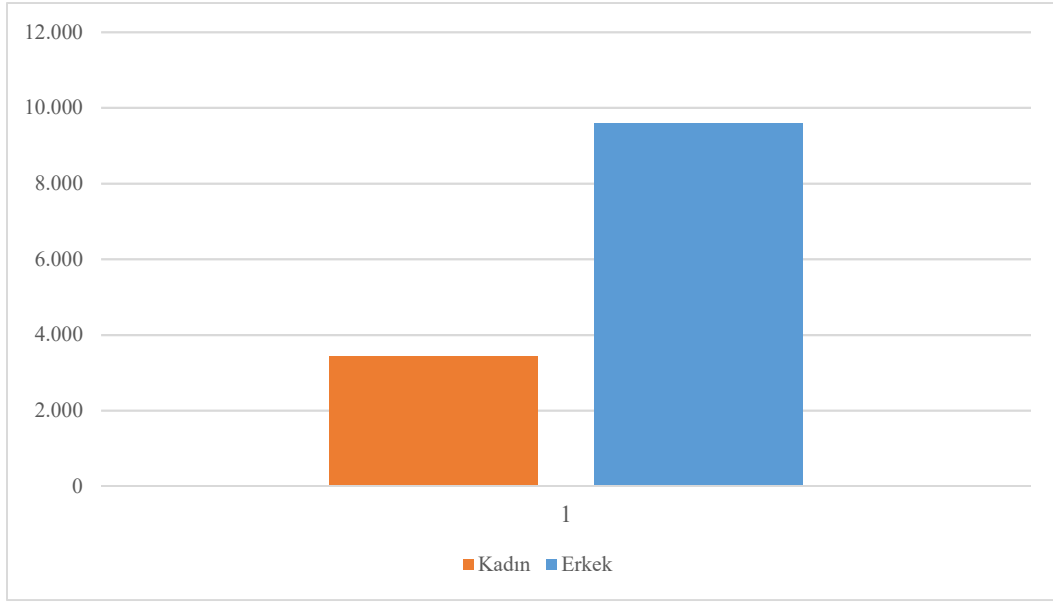
Teftiş yapılan işyerlerinde toplam çalışan sayısı 13.055 olup cinsiyete göre dağılım şu şekildedir:

- Kadın işçi sayısı: 3.450 (%26,42)
- Erkek işçi sayısı: 9.605 (%73,57)

Söz konusu işyerlerinde çalışan işçilerin çoğunluğunu erkek işçiler oluşturmakta olup kadın işçilerin sektörde daha az sayıda olduğu görülmüştür.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Şekil II-1 İşçilerin Cinsiyete Göre Oransal Dağılımı

İşçilerin Yaş ve Engel Durumuna Göre Dağılımı

Teftiş yapılan işyerlerinde çalışan işçilerin tamamının 18 yaş üzeri olduğu görülmüştür.

Teftiş edilen işyerlerinde çalışanların yaş durumuna göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

- 18 yaş üstü işçi sayısı: 13.055 (%100)
- Engelli işçi sayısı: 702
- Yabancı işçi sayısı: 5 (4 erkek 1 kadın)

Ücretlendirme ve Ödeme Sistemleri

Teftiş yapılan işyerlerinde işçilerin önemli bir kısmı asgari ücret düzeyinde ücret almakta olup asgari ücretin üzerinde ücret alan işçilerin çoğunlukla mağaza müdürü, mağaza sorumlusu, diğer idari pozisyonlarda çalışan işçiler vb. olduğu görülmüştür.

Çalışanların ücret aralığı şu şekildedir:

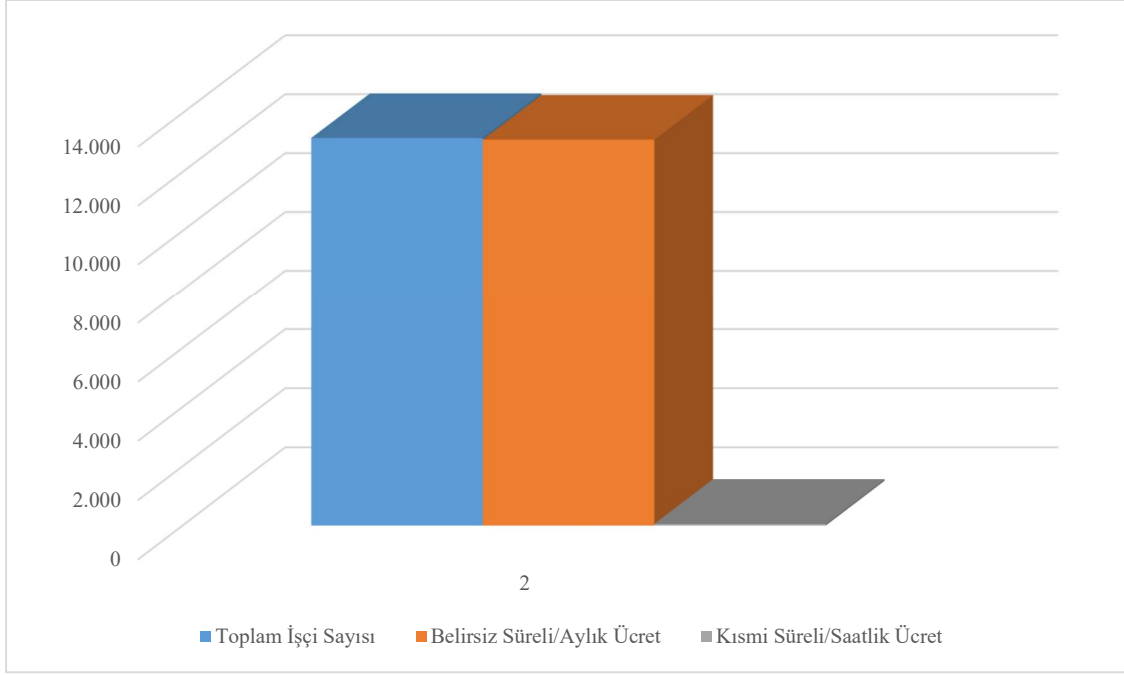
- Brüt 20.002,5 ₺ - Brüt 320.000,00 ₺

Kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan işçilerin ücret şeklinin “saatlik ücret”, belirsiz süreli iş sözleşmesi ile çalışan işçilerin ücret şeklinin “aylık ücret” olduğu görülmüştür. Çalışanların ücret şekillerine göre dağılımı ise şu şekildedir:

- Aylık ücret alan işçi sayısı: 13.000
- Saatlik ücret alan işçi sayısı: 55

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Şekil II-2 Çalışanların Ücret Şekillerine Göre Oransal Dağılımı

İşçilerin İş Sözleşmesi Türlerine Göre Dağılımı

Teftiş yapılan işyerlerinde çalışan işçilerin büyük çoğunluğu belirsiz süreli iş sözleşmesiyle çalıştırılmaktadır. Ancak bazı işyerlerinde kısmi süreli çalışma türüne de rastlanmıştır.

- Belirsiz süreli sözleşme ile çalışan işçi sayısı: 13.000
- Kısmi süreli çalışan işçi sayısı: 55

3.3. Teftiş Sonucuna İlişkin İstatistikler

Söz konusu programlı teftiş kapsamında, 358 işyerinde denetim gerçekleştirilmiş ve 13.055 işçinin çalışma koşulları incelenmiştir.

3.3.1. Tespit Edilen Mevzuata Aykırılıklara İlişkin İstatistikler

İşverenlerin tespit edilen noksanlık ve aykırılıkları gidereceği yönündeki süre talebi ile müfettişlerin süre taleplerini uygun görmesi sonucunda, işverenliklere makul süreler verilerek tespiti yapılan mevzuat eksikliklerinin giderilmesi sağlanmıştır. Verilen süre sonunda giderilmeyen mevzuata aykırılıklar için idari yaptırım önerilmiş olup, tespit edilen mevzuata aykırılıklar ile uygulanması önerilen idari para cezalarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Tablo II-2 4857 sayılı İş Kanununa Göre Tespit Edilen Mevzuata Aykırılıklar

KANUN MADDESİ	Madde Numarası	İlk teftişte tespit edilen mevzuata aykırılık sayısı	Giderilen mevzuata aykırılık sayısı	Giderilmeyen mevzuata aykırılık sayısı	Giderilme Oranı
*ÇALIŞMA BELGESİ HÜKÜMLERİNE İLİŞKİN AYKIRILIK	28				
İşten ayrılan işçiye çalışma belgesi vermemek, belgeye gerçeğe aykırı bilgi yazmak	28	134	134	0	100,00%
*ÜCRETE İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELERE AYKIRILIK	32,37				
Ücret ile bu Kanundan doğan veya TİS'den ya da iş sözleşmesinden doğan ücreti kasten ödememek	32	78	78	0	100,00%
Ücret ile bu Kanundan doğan veya TİS'den ya da iş sözleşmesinden doğan ücreti geç ödemek	32	10	10	0	100,00%
Ücretlerin zorunlu tutulduğu halde özel olarak açılan banka hesabına ödememek	32	89	89	0	100,00%
Günlük ücret ile çalışanlara 31 gün olan aylarda 1 günlük ücreti ödememek	32				
Maktu ücret ile çalışanların rapor alınan günlere ait ücretlerini eksik ödemek	32	161	161	0	100,00%
*FAZLA ÇALIŞMA HÜKÜMLERİNE AYKIRILIK	41				
Fazla çalışmalara ilişkin ücreti ödememek veya eksik ödemek	41	326	326	0	100,00%
Yılda 270 saatin üzerinde fazla çalışma yaptırmak	41	237	88	149	37,13%
Fazla çalışma sürelerini gösteren belge düzenlememek	41	79	10	69	12,66%
*ULUSAL BAYRAM VE TATİL ÇALIŞMALARINA AYKIRILIK	44,47				
Çalışılan genel tatil ücretlerini ödememek	47	223	223	0	100,00%
*HAFTA TATİLİ ÇALIŞMALARINA AYKIRILIK	46				
Yedi günlük zaman içinde en az 24 saat dinlenme vermemek	46	198	101	97	51,01%
Çalışılan hafta tatili günü ücretini ödememek	41	127	127	0	100,00%
*YILLIK ÜCRETLİ İZİN HÜKÜMLERİNE AYKIRILIK	54,56,57,60				
Yıllık ücretli izin hakkında aynı işveren nezdinde yapılan çalışmaların göz önüne almamak	54	121	121	0	100,00%
Yıllık ücretli izni yasaya aykırı şekilde bölmek	56	353	353	0	100,00%
İzin ücretini yasaya aykırı şekilde ödemek veya eksik ödemek	57	134	134	0	100,00%
Yıllık ücretli izin yönetmeliğinin esas ve usullerine aykırı olarak izni kullandırmamak veya eksik kullandırmak	60	111	111	0	100,00%
İzin kurulu oluşturmamak	Yıllık İzin Yön.	75	75	0	100,00%
*ÇALIŞMA SÜRELERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLERE AYKIRILIK	63,67,68,69				
Çalışma sürelerine ilişkin yönetmeliklere muhalefet etmek (Haftalık çalışma süresinin kırkbeş saati aşması)	63	207	7	200	3,38%
Çalışma sürelerine ilişkin yönetmeliklere muhalefet etmek (Günlük çalışma süresinin on bir saati aşması)	63	254	48	206	18,90%
Günlük çalışma sürelerini belgeleyememek	Çalışma Süreleri Yön.	247	105	142	42,51%
Ara dinlenmesini uygulamamak	68	122	27	95	22,13%
İşçileri gece 7,5 saatten fazla çalıştırmak	69	32	6	26	18,75%
Çalışma süreleri arasında yirmidört saat içinde kesintisiz oniki saat dinlendirmemek	Çalışma Süreleri Yön.	212	6	206	2,83%
*POSTALAR HALİNDE ÇALIŞMA HÜKÜMLERİNE AYKIRILIK	76				
Gece ve gündüz postalarını değiştirmemek	Pos. Hal. İşçi Çal. Yön.	7	3	4	42,86%

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Posta sayısının 24 saatlik süre içerisinde en az üç işçi postası çalıştırılacak şekilde düzenlenmemesi	Pos. Hal. İşçi Çal. Yön.	4	3	1	75,00%
Posta değişiminde işçilerin en az on bir saat dinlendirilmemesi	Pos. Hal. İşçi Çal. Yön.	26	23	3	88,46%
*ANALIK HALİ VE SÜT İZNİ HÜKÜMLERİNE AYKIRILIK	76				
Süt izninin kullanılmaması	74	23	23	0	100,00%
Gebe ve emziren kadın işçilerin günlük 7,5 saatin üzerinde çalıştırılması	Gebe veya Emz. Kadın. Çalışt. Şart. Emz. Od. ve Çocuk Bak. Yurt. Dair Yön.	14	13	1	92,86%
TOPLAM		3.604	2.405	1.199	66,73%

Tablo II-3 Tespit Edilen Mevzuata Aykırılıklara İlişkin Uygulanan İdari Para Cezaları

İhlaller	Muhalefet Maddesi	Ceza Maddesi	Uygulanan Toplam İPC
ÇALIŞMA SÜRELERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLERE AYKIRILIK			
Çalışma sürelerine ilişkin yönetmeliklere muhalefet etmek	63	104	₺3.800.856,00
Ara dinlenmesini uygulamamak	68	104	₺1.989.339,00
İşçileri geceleri 7.5 saatten fazla çalıştırmak	69	104	₺473.850,00
POSTALAR HALİNDE ÇALIŞMA HÜKÜMLERİNE AYKIRILIK			
Çalışma sürelerine ilişkin yönetmeliklere muhalefet etmek	76	104	₺117.912,00
6331 SAYILI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KANUNA AYKIRILIK			
İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çeşitli yönetmeliklere muhalefet etmek (4857 sayılı Kanun'un 73'üncü ve 6331 sayılı Kanun'un 30'uncu maddelerine dayanılarak hazırlanan Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik kapsamında)	30	26	₺319.488,00
TOPLAM			₺6.701.445,00

3.3.2. Teftiş Sürecinde Ödenmesi Sağlanan İşçilik Alacakları ile Kamuya Aktarılan Tutarlara İlişkin Bilgiler

İşverenlerin tespit edilen noksanlık ve aykırılıkları gidereceği yönündeki süre talebi ile müfettişlerin süre taleplerini uygun görmesi sonucunda, işverenliklere makul süreler verilerek tespiti yapılan mevzuat eksikliklerinin giderilmesi sağlanmış olup giderilen mevzuata aykırılıklar nedeniyle işçilere ödettirilmesi sağlanan tutarlar ile söz konusu işçilere yaptırılan bu ödemeler sonucunda kamuya aktarılması sağlanan kamu alacağı tutarları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

Tablo II-4 Giderilen Mevzuata Aykırılıklar Sonucunda Ödenmesi Sağlanan Kişi Hak ve Alacakları

Ödemenin Türü	İşçi Sayısı	Tutar (Brüt/TL)
Ücret	484	176.857,73
Fazla Çalışma Ücreti	8.670	165.412.474,3
Hafta Tatili Ücreti	3.109	2.707.485,17
Ulusal Bayram ve Genel Tatil Ücreti	5.279	1.961.495,28
Prim	2.742	18.921,72
Diğer Ödemeler	5.320	961.315,72
TOPLAM		171.238.549,92

Tablo II-5 Giderilen Mevzuata Aykırılıklar Sonucunda Kamuya Aktarılması Sağlanan Kamu Alacakları

Ödemenin Türü	Tutar (Brüt/TL)
SGK Primleri	49.216.370,20
Gelir Vergisi + Damga Vergisi	46.187.822,82
TOPLAM	95.404.193,02

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

III. BÖLÜM MEVZUATA AYKIRILIKLAR

1. ÇALIŞMA BELGESİ HÜKÜMLERİNE İLİŞKİN AYKIRILIKLAR

İşten Ayrılan İşçiye Çalışma Belgesi Vermemek veya Belgeye Gerçeğe Aykırı Bilgi Yazmak (4857/28. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 134 işyeri noksanlığını gidererek işçilere doğru bilgiler içeren çalışma belgesi düzenlediği belirlenmiştir.

2. ÜCRETE İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELERE AYKIRILIKLAR

Ücreti Kasten Ödememek (4857/32. Madde)

Ücret ile bu Kanundan doğan veya TİS'den ya da iş sözleşmesinden doğan ücreti kasten ödememek şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 78 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir.

Ücreti Geç Ödemek (4857/32. Madde)

Ücretin geç ödenmesi şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 10 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir

Ücretlerin Banka Hesabına Ödenmemesi (4857/32. Madde)

Ücretlerin banka hesabına ödenmemesi şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 89 işyerinin gerekli düzenlemeleri yaparak ücretleri banka aracılığıyla ödemeye başladığı belirlenmiştir.

Maktu Ücret İle Çalışanların Rapor Alınan Günlere Ait Ücretlerinin Eksik Ödenmemesi (4857/32. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 161 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir.

3. FAZLA ÇALIŞMA HÜKÜMLERİNE AYKIRILIKLAR

Fazla Çalışma Ücretinin Eksik veya Hiç Ödenmemesi (4857/41. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 326 işyerinin tamamının işçilerin fazla çalışma ücretini ödemeye başladığı belirlenmiştir.

Yılda 270 Saatten Fazla Çalışma Yaptırmak (4857/41. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 237 işyerinden 88'i mevzuata uyum sağlamış, ancak 149 işyerinin ihlali devam ettirdiği belirlenmiştir.

Fazla Çalışma Sürelerini Gösteren Belge Düzenlememek (4857/41. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 79 işyerinden 10 işyerinin fazla çalışmalara ilişkin kayıt tutmaya başladığı, ancak 69 işyeri için bu ihlalin devam ettiği belirlenmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

4. ULUSAL BAYRAM VE TATİL ÇALIŞMALARINA AYKIRILIKLAR

Çalışılan Ulusal Bayram ve Genel Tatil Ücretlerini Ödememek (4857/47. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 223 işyerinin tamamının işçilerin genel tatil ücretini tam ve zamanında ödemeye başladığı belirlenmiştir.

5. HAFTA TATİLİ ÇALIŞMALARINA AYKIRILIKLAR

Yedi Günlük Sürede En Az 24 Saat Dinlenme Vermemek (4857/46. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 198 işyerinden 101'inin mevzuata uyum sağlarken, 97 işyerinin ihlali sürdürdüğü belirlenmiştir.

Çalışılan Hafta Tatili Gününe Ait Ücretin Ödenmemesi (4857/46. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 127 işyerinin tamamının işçilerin hafta tatili ücretini ödemeye başladığı belirlenmiştir.

6. ÇALIŞMA SÜRELERİNE İLİŞKİN HÜKÜMLERE AYKIRILIKLAR

Haftalık ve Çalışma Sürelerine İlişkin Yönetmeliklere Muhalefet Etmek (Haftalık Çalışma Süresinin 45 Saati Aşması) (4857/63. Madde)

Çalışma sürelerine ilişkin yönetmeliklere muhalefet ederek haftalık çalışma süresinin 45 saati aşması şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 207 işyerinden 7 işyerinin gerekli düzenlemeleri yaparak mevzuata uyum sağladığı, ancak 200 işyerinin bu ihlali sürdürdüğü belirlenmiştir.

Çalışma Sürelerine İlişkin Yönetmeliklere Muhalefet Etmek (Günlük Çalışma Süresinin 11 Saati Aşması) (4857/63. Madde)

Günlük çalışma süresinin 11 saati aşması şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 254 işyerinden 48'i mevzuata uyum sağlarken, 206 işyerinin yasal sınırların üzerinde çalışmaya devam ettiği belirlenmiştir.

Günlük Çalışma Sürelerini Belgeleyememek (Çalışma Süreleri Yönetmeliği)

İşçilerin çalışma sürelerine ilişkin belgeleri düzenlememek şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 247 işyerinden 105'i gerekli düzenlemeleri yaparak yasal yükümlülüklerle uyum sağlamış, ancak 142 işyerinin belge düzenlememe uygulamasına devam ettiği belirlenmiştir.

Ara Dinlenmesini Uygulamamak (4857/68. Madde)

İşçilerin ara dinlenme sürelerinin sağlanmaması şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 122 işyerinden 27'si gerekli düzenlemeleri yaparak yasal yükümlülüklerle uyum sağlamış, ancak 95 işyerinin belge düzenlememe uygulamasına devam ettiği belirlenmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

İşçileri Gece 7,5 Saatten Fazla Çalıştırmak (4857/69. Madde)

İşçilerin gece 7,5 saatten fazla çalıştırılması şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 32 işyerinden 6'sı gerekli düzenlemeleri yaparak yasal sınırları aşan çalışma sürelerini sınırlarken, 26 işyerinin mevzuata aykırı şekilde gece çalışmasını sürdürdüğü belirlenmiştir.

Çalışma Süreleri Arasında 24 Saat İçinde Kesintisiz 12 Saat Dinlendirmeme (Çalışma Süreleri Yönetmeliği)

Çalışma süreleri arasında 24 saat içinde kesintisiz 12 saat dinlendirmeme şeklinde ihlalde bulunduğu tespit edilen 212 işyerinden 6'sı gerekli düzenlemeleri yaparak yasal sınırları aşan çalışma sürelerini sınırlarken, 206 işyerinin mevzuata aykırılığı sürdürdüğü belirlenmiştir.

7. POSTALAR HALİNDE ÇALIŞMA HÜKÜMLERİNE AYKIRILIKLAR

Gece ve Gündüz Postalarını Değiştirmemek (Postalar Halinde İşçi Çalıştırma Yönetmeliği)

Bu ihlali gerçekleştiren 7 işyerinden sadece 3'ü düzenleme yaparken, 4 işyerinin ihlali sürdürdüğü belirlenmiştir.

Posta Sayısının Yetersiz Olması

Bu ihlali gerçekleştiren 4 işyerinden 3'ü düzenleme yaparken, 1 işyerinin ihlali sürdürdüğü belirlenmiştir.

Posta Değişiminde İşçilerin Yeterli Dinlenmemesi

Bu ihlali gerçekleştiren 26 işyerinden 23'ü mevzuata uyarken, 3 işyerinin ihlali sürdürdüğü belirlenmiştir.

8. YILLIK ÜCRETİLİ İZİN HÜKÜMLERİNE AYKIRILIKLAR

Yıllık Ücretli İzin Hakkında Aynı İşveren Nezinde Yapılan Çalışmaların Göz Önüne Alınmaması (4857/54. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 121 işyerinin düzenleme yaparak mevzuata uyduğu belirlenmiştir.

Yıllık Ücretli İzni Yasaya Aykırı Şekilde Bölmek (4857/56. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 353 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir.

İzin Ücretini Yasaya Aykırı Şekilde Ödemek veya Eksik Ödemek (4857/57. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 134 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir.

Yıllık İzin Yönetmeliğinin Esas Usullerine Aykırı Olarak İzni Kullandırmamak veya Eksik Kullandırmak (4857/60. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 111 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

İzin Kurulu/Heyeti Oluşturmamak (Yıllık İzin Yönetmeliği)

Bu ihlali gerçekleştiren 23 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir.

9. ANALIK HALİ VE SÜT İZNİ HÜKÜMLERİNE AYKIRILIKLAR

Süt izninin kullandırılmaması (4857/74. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 75 işyerinin tamamının mevzuata uyum sağladığı belirlenmiştir

Gebe ve emziren kadın işçilerin günlük 7,5 saatin üzerinde çalıştırılması (6331/30. Madde)

Bu ihlali gerçekleştiren 14 işyerinden 13'ü mevzuata uyum sağlarken, 1 işyerinin ihlali sürdürdüğü belirlenmiştir.

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı

IV. BÖLÜM SONUÇ

1. TEFTİŞ SONUÇLARI HAKKINDA GENEL DEĞERLENDİRME

Programlı teftiş, 7 ilde 9 iş müfettişi tarafından 358 işyerinde gerçekleştirilmiş olup 13.055 çalışana ulaşılmıştır. Yapılan teftişler sonucunda işçilerin Kanundan ve sözleşmelerden doğan hakları kapsamında; toplam 171.238.549,92 TL tutarındaki alacağın işçilere ödettirilmesi, söz konusu işçilere yaptırılan bu ödemeler sonucunda ise 95.404.193,02 TL kamu alacağının ödenmesi sağlanmıştır. Ayrıca 4857 sayılı İş Kanunu hükümlerine muhalefetten 6.381.957,00 TL, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hükümlerine muhalefetten 319.488,00 TL olmak üzere 13 işyeri hakkında toplam 6.701.445,00 TL idari para cezası uygulanması önerilmiştir.

4857 sayılı İş Kanunu kapsamında tespit edilen mevzuata aykırılık ve noksanlıkların %66,73 oranında işverenlikler tarafından giderildiği belirlenmiştir.

2. SEKTÖR/ALAN TEMSİLCİLERİNİN GÖRÜŞLERİ

Programlı teftişler kapsamında sektör temsilcilerinin talepleri özetlendiğinde;

- Sektöre yönelik mali destek sağlaması ve teşvik mekanizmalarının genişletmesi,
- İşçilerin sosyal haklar konusunda daha bilinçli hale getirilmesi için eğitim programlarının düzenlenmesi talep edilmiştir.

3. İŞ MÜFETTİŞLERİNİN DEĞERLENDİRME VE GÖRÜŞLERİ

Çalışma sürelerinin belgelendirilmesi, yıllık ücretli izin peşin veya avans olarak ödenmesi, hafta tatili, yıllık iki yüz yetmiş saatin üzerinde fazla çalışma yapılması konularında mevzuat düzenlemeleri yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.